

Avsnitt 62: Arbetsplatsförlagt lärande för elever med intellektuell funktionsnedsättning

INFORÖST: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

ERIKA: Hej och välkomna till Specialpedagogiska skolmyndighetens podd Lika värde. Som vanligt spelar vi in samtalet samtalet på distans och det kan påverka ljudkvaliteten. I dagens samtal kommer vi att sätta fokus på hur viktigt det är med arbetsförlagt lärande, det som förkortas APL, för elever med intellektuell funktionsnedsättning. Vad är det som gäller och hur kan man som skola skapa så bra förutsättningar som möjligt för eleven och för en arbetsplats som tar emot en elev? Jag heter Erika Bergman och arbetar som pressekreterare på Specialpedagogiska skolmyndigheten och med mig i dagens samtal har jag Nina Wendelin, lärare och APL-samordnare på Kung Saga Gymnasiesärskola i Stockholm och Eva-Lisa Andersson, rådgivare på Specialpedagogiska skolmyndigheten som ofta ger råd till skolor och vuxenutbildning där elever med intellektuell funktionsnedsättning går. Varmt välkomna hit.

NINA: Tack.

EVA-LISA: Tack.

2021-06-17

- ERIKA: Och jag tänkte, jag vill börja med att fråga dig, Eva-Lisa, hur det ser ut när det gäller rätten till arbetsförlagt lärande för elever med intellektuell funktionsnedsättning.
- EVA-LISA: När det gäller rätten till APL som ... När man tittar på vad det innebär då, så innebär det ett lärande på ett program som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan. Och alla elever som går på gymnasiesärskolan har rätt till 22 veckors APL. Och syftet med APL, det är att eleven ska få en yrkesutbildning, möjlighet att förstå yrkeskulturen och utveckla ett yrkesspråk, och också bli del av en yrkesgemenskap. Och det kan inte ske inne på skolan. Skola är ju också en arbetsplats och det är skola, men att komma ut på en arbetsplats är något helt annat. Och det här är ... Man har bestämt det här för att eleverna ska få större möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden. Så 22 veckor under de fyra år som eleverna går på gymnasiesärskola ska eleven ha APL.
- ERIKA: Och varför är det då så viktigt att elever med intellektuell funktionsnedsättning får tillgång till arbetsplatsförlagt lärande eller det som kallas för APL? Vad skulle ni säga?
- EVA-LISA: Ja, men när man tittar på målgruppen så är det få elever som kommer ut på arbetsmarknaden. Och det beror dels kanske på att vi inte har kunskap om ... alltså arbetslivet inte har kunskap om deras möjligheter att få ett arbete. Och därför blir APL en viktig också ... ett sätt för eleven att visa upp sig och tala om att ”det här kan vi göra och jag kan det här”. Så därför är det viktigt att eleven får APL. Och det är bara på en arbetsplats som man kan träna på att vara på en arbetsplats. Den kunskapen som eleven får på arbetsplatsen,

den går inte att ge i skolan. Vi kan inte skapa den yrkes...
eller den arbetsplatskulturen som finns. Det går inte att göra
det. Skolan har sin egen kultur och det är inte samma sak
som att vara ute på en arbetsplats. Så därför är det så viktigt
att eleven får komma ut på sin APL.

ERIKA: Vad skulle du säga, Nina? Varför är det viktigt tänker du?

NINA: Ja, jag håller fullständigt med Eva-Lisa. APL är ett sätt för
elever med IF att närma sig arbetslivet, precis som för alla
andra, och med hjälp utav skolan få en schyst introduktion.
Och med tanke på att det är så tufft i dag som det är på
arbetsmarknaden så är det extra viktigt att man får en skälig
chans, och det ökar med APL. Och dessa individer står
annars väldigt långt bort ifrån arbetsmarknaden. En annan
aspekt är att mötet mellan elever med IF och andra
människor och genom APL:en skapa möten mellan olika
individer och därmed skapa en plattform på
arbetsmarknaden där alla har möjligheten att ta plats.

ERIKA: Hur arbetar ni då i er skola tänker jag, Nina, för att skapa så
bra möjligheter som möjligt för APL för de elever som går
hos er? Hur gör ni?

NINA: Vi arbetar väldigt aktivt med att få eleverna att möta
arbetslivet på olika sätt. Men redan från årskurs ett så börjar
eleverna att läsa kursen Arbetslivets villkor och en annan
kurs som heter Service och bemötande. Och i dessa kurser
ingår en hel del teori, men vi jobbar även på andra praktiska
sätt, till exempel genom rollspel och ut och fota
arbetsplatser samt intervjua personal på arbetsplatser. Att på
olika sätt närma sig arbetslivet och skapa en nyfikenhet hos

eleverna, men även skapa möten mellan arbetsplatser och eleverna. Så jobbar vi även med att kartlägga elevernas tidigare erfarenhet av arbetslivet och framför allt deras intressen. Vad är de själva nyfikna på? Vad kan de sen tidigare? Så vi tittar mycket på vilka styrkor de själva ser att de har och vad för slags stödbehov de har.

ERIKA: Men hur jobbar ni för att det ska finnas arbetsplatser som tar emot eleverna, Nina? Hur förbereder och stöttar ni handledarna till exempel?

NINA: Vi har jobbat på det här sättet framför allt när vi ska hitta arbetsplatser, och det är att vi har väl gått väldigt mycket på egna kontakter. Men vi har utökat våra strategier på olika sätt och det ena är att samarbeta med hemmen, det vill säga fråga föräldrarna om de känner till arbetsplatser som kan matcha deras ungdom, som vi sedan har kunnat ta kontakt med. Vi har då också utvecklats en APL-broschyr som beskriver vad APL är och vilken målgrupp som vi söker APL-platser för och hur ett samarbete med oss kan se ut. Och jag upplever att den här broschyren, det är en bra inkörsport till att skaffa APL-platser. Vi har fått väldigt bra respons på det. Och vad gäller just handledarna då, att få dem att få en bra introduktion och trygga dem, så arbetar vi framför allt med någonting som kallas för ett viktigbrev. Där involverar vi eleverna själva. De får beskriva sina styrkor och färdigheter och stödbehov i dessa brev och dem använder vi i kontakten med handledarna så att de ska få en klar och tydlig uppfattning om eleven, med information från skolans håll också så klart. Och det vi gör, det är att jag ringer och presenterar mig för handledarna och presenterar

skolan och eleven ifråga som vi söker APL-plats för. Och sen kommer vi ut på ett första besök tillsammans med eleven där handledaren och eleven tillsammans får mötas och där vi samtalar om den kommande APL-platsen, och vad vi förväntar oss och sen vad eleven förväntar sig, och sen lyssna också till vad handledaren tänker. Och jag brukar också uppmana eleverna att förbereda ett par frågor till handledaren om arbetsplatsen och arbetsuppgifterna. Och sen så utbyts också kontaktuppgifter här och kursmålen så klart. Sen stöttar vi handledarna genom att ha kontinuerlig kontakt där jag ringer, även ringer till eleverna som är ute på APL, och försöker hålla en kort utvärdering om nuläget och se om vi behöver stötta upp ytterligare på något sätt. Sen så brukar det också vara väldigt uppskattat när handledarna själva beskriver vad de behöver stöd med, om de redan känner att de har koll på det. Men annars så ger vi ganska handfasta tips på vad handledare kan ha i åtanke när det kommer till att ta emot en elev med IF och hur de kan stötta dem på arbetsplatsen. Sen har vi också utformat ett handledardiplom på vår skola som tack för att arbetsplatsen tar emot våra elever. Den har designats utav vår bildlärare. Så det ligger väldigt mycket omsorg bakom det tack vi vill ge dem.

ERIKA: Men vad fint. Det låter som att det är väldigt mycket fokus på både kommunikation och relation, tänker jag, på det du beskriver.

NINA: Ja. Väldigt mycket. Det är någonting som jag också har märkt under åren, att lägga ner väldigt mycket omsorg och tid på handledarna för att de ska kunna känna sig trygga,

men också känna att det finns ett värde i också att ta emot en elev för APL.

ERIKA: Det här som Nina beskriver, Eva-Lisa, är det någonting som du känner igen? Är det vanligt att skolor har ett aktivt arbete i gång för att hitta både de här platserna och för att förbereda och trygga handledare?

EVA-LISA: Det är en lite svår fråga att svara på tycker jag. Men jag tänker att många skolor jobbar aktivt, men också många skolor upplever problem med att hitta APL-platser. Det jag tänker är viktigt när man ska göra det och hur man bemöter handledare och APL-platser, det är att man måste jobba systematiskt. Alltså APL måste vara en del utav skolan systematiska kvalitetsarbete. Och man måste också sätta sig ner och fundera på hur ser det ut i dag, vad är det vi måste utveckla, vad är det som inte fungerar och hur kan vi jobba med det. Och så måste man komma på att det här arbetet, precis som Nina beskriver då, det är ett arbete som tar tid och som man måste också dokumentera. Så att om någon person slutar så att det finns en hållbarhet i det och att man är flera som jobbar tillsammans, att det inte är en enskild persons eller så. Så att det krävs ju lite arbete runt det här för att det ska fungera. Så därför så är det viktigt då att det är en del utav det systematiska kvalitetsarbetet. Och också tänker jag att det är viktigt att det syns till huvudmannen. Hur kan man ... Kan man kanske arbeta med att utveckla APL:en? Finns det flera som skulle kunna vara delaktiga i det? Och hur arbetar man? För att det är inte bara elever ... Om man tittar i en kommun då så är det ju inte bara elever med IF som ska ha en APL-plats, utan även eleverna som

går på gymnasieskolans yrkesprogram. Så det är många som ska ha APL-platser. Så det är viktigt att det finns en plan och hur man tänker kring det, tänker jag. Och just det här att förbereda handledaren är otroligt viktigt för att det ska fungera. Men också, tänker jag, hur man förbereder eleven. För eleven kanske behöver ha mycket stöd innan man tar det här steget ut. Och när det gäller den här målgruppen också så kanske man också, det gäller ju alla elever, att man måste prata även med målsmännen. Alltså att man blir medveten om att APL är en del utav det program som eleven går och att man måste kanske ha stöd hemifrån också, eller från målsman, för att det ska fungera. Så det finns många saker som är viktiga att tänka på när man tittar på det här. Men goda relationer är ju väldigt viktigt att man skapar. Och jag tänker också det här med handledare då. Det är viktigt att de får goda relationer till skolan och att man skapar det, och att man besöker och att man ger det stöd de behöver. För eleven ... Det är kursplaneförlagt lärande som eleven gör på APL. Så eleven har rätt till stöd, precis som man har när man går i skolan enligt skollagen.

ERIKA: Hur ser du, Nina, att dina elever påverkas av sina erfarenheter av att vara på APL? Vad händer, tycker du att du kan se?

NINA: De växer så det knackar av det. De mognar och det händer någonting med deras vuxenhet. Jag ser också att de tar ett större ansvar i skolan efter sin APL. Men viktigast av allt är att de känner sig inkluderade.

ERIKA: Om ni skulle få dela med er nu av era bästa råd till skolor som vill utveckla sina insatser för att skapa de här bra

praktikplatserna för sina elever, vilka råd skulle ni vilja skicka med då?

EVA-LISA: Jag tänker att, som jag pratade om förut då, det systematiska kvalitetsarbetet. Att man verkligen sätter sig ner och tittar var är vi någonstans, vad fungerar och vad fungerar inte, vad behöver vi jobba med för att utveckla och hur ska vi göra det. Och också titta på vem är ansvarig för det, hur ska det gå till och vad har vi för tidsperspektiv och vem har huvudansvaret och hur ska vi fördela arbetsuppgifterna så att det inte blir en arbetsuppgift som blir hängande i luften. Jag tänker också att det är viktigt då att man jobbar med att det blir systematiskt. Alltså jag kan inte nog ... För att annars är det så lätt att det hamnar mellan stolarna och att det inte blir någon som tar riktigt ansvar och att man inte heller kan utvärdera det. Sen så tänker jag också det här hur ser det ut i dag, vad säger våra elever, hur fungerar det. Alltså ta reda på dem. De är ju faktiskt målgruppen för APL och är viktiga då. Hur tycker de att APL fungerar? Vad gör vi för utvärderingar utav deras APL? Och vad säger handledarna? Hur utvärderar vi vad de säger? Får de rätt stöd eller inte? För det är, tänker jag, en väg till framgång att fråga både elever och handledare och kanske målsmän också då ”hur fungerar APL:en? Hur kan vi jobba med att förbättra den så att den blir bra?”

NINA: Jag håller med Eva-Lisa om allting. Jag tycker att allt är väldigt viktigt. Och vi har precis börjat jobba med APL som systematisk del utav våra kvalitetsarbete. Så att det Eva-Lisa säger är väldigt viktigt. Men jag tror också på fortbildning för APL-samordnare och lärare, och att det ska

finnas plattformar där man har möjlighet att dela med sig av goda erfarenheter. Och sen tror jag också väldigt mycket på det här just med att skapa goda relationer med arbetsplatsen och handledarna, att verkligen ta tid till dem. Ja, nej, men det är viktigt därför det är ett möte som skapas där och kan ... Det kan potentiellt leda till ett arbete för eleven som gör APL.

ERIKA: Och då tänker jag också att vi ... Förhoppningsvis så har vi också företrädare för olika arbetsplatser som lyssnar på det här. Så jag tänker, ni får också möjlighet att skicka råd och tips till de som kanske finns på en arbetsplats och som blir inspirerade och vill ta emot elever med intellektuell funktionsnedsättning. Vad skulle ni vilja ge dem för råd och tips? Du kan börja med den frågan då, Nina.

NINA: Jag säger "gör det". Ta emot eller aktivt sök efter ett samarbete med en gymnasiesärskola. Ni ger inte bara elever en möjlighet att närma sig arbetsmarknad, utan ni ger också arbetsplatsen en möjlighet att utveckla verksamheten genom mångfald. Och sen vad en arbetstagare kan uppfatta som en tråkig arbetsuppgift kan ju vara en fröjd för någon annan.

ERIKA: Just det. Och Eva-Lisa, har du någonting du vill skicka med?

EVA-LISA: Ja, men det är ungefär vad Nina säger. Var inte rädda. Var nyfikna. Se människornas eller elevernas möjligheter. Det tänker jag är viktigt. Och våga fråga också, tänker jag. Det finns säkert många arbetsgivare som kanske är intresserade men som inte heller riktigt vet vad skulle det innebära för mig och min verksamhet, hur ska jag göra, vad är det att ha

en intellektuell funktionsnedsättning, hur ska jag vara på något olika sätt när jag bemöter. Så jag tror att det finns en stor osäkerhet hos många, att hur ska jag göra och hur ska jag ... jag vill gärna, men jag kanske gör fel eller så. Och då måste man våga fråga och våga ta steget. För att det är en extra dimension, tänker jag. Och också, vi vill väl ha ett samhälle där alla är delaktiga.

ERIKA: Stort tack hörni. Det var väldigt intressant att få ta del av både den här erfarenheten och era tankar kring hur man kan lägga upp det här arbetet på ett bra sätt. Så jag vill tacka dig Nina Wendelin, lärare och APL-samordnare på Kung Saga Gymnasiesärskola i Stockholm, och dig Eva-Lisa Andersson, rådgivare på Specialpedagogiska skolmyndigheten för att ni var med i det här samtalet.

NINA: Tack så mycket.

EVA-LISA: Tack.

NINA: Tack för att jag fick delta.

ERIKA: Ja, men det var jätteintressant och viktigt. Och det är ju ett viktigt samtal som sagt, för det sätter fokus på hur vi ger alla elever förutsättningar att utvecklas så långt det är möjligt. Och det här är verkligen någonting som handlar om att rusta individer för ...